

מעצי ארצנו

Trees of Israel

כסלו התשע"ט - 12/2018 - 1059

מחברים עולמות בשבילך

מופיעים לפני העלים ועל הגזעים. לעיתים מופיעים נצנוצי פריחה בסתיו ובעיצומו של החורף עקב רצף של מספר ימים חמים. עליה זמנית כזו בטמפרטורה - די בה כדי לעורר מעט פריחה, אולם הקור הבא לאחר מכן אינו מתאים להתפתחות, ופרחים אלו אינם מבשילים לפירות. הופעת פרחים על הגזע אופיינית למינים באזורים טרופיים, וזו עדות למוצאו הקדום של הסוג כליל הנפוץ - כיום בחצי כדור הארץ הצפוני בלבד. פירוש שמו העברי של העץ הוא "כתר החורש", ועל כך אין עוררין.

אלון התבור (*Quercus ithaburensis*)

האלונים הם העצים הנישאים ביותר בנוף הארץ והבולטים כמעצבי אופייה הבוטני וחברות הצומח העיקריות בצפון הארץ. האלון התבור מצטיין במיוחד בגובהו, וסביר שאליו התכוון הנביא עמוס: אֲשֶׁר כָּגֵבָה אֲרָזִים גֵּבָהּ וְחֶסֶן הָאֲלֹנִים וְאֲשֶׁמִיד פִּרְיוֹ מִמֶּעַל וְשֶׁרָשָׁיו מִתַּחַת (ב, ט). אלון זה עומד בשלכת ואופייני לעמקים ולגבעות.

עצי אלון גדולים וחסונים משמשים עד היום כמקומות פולחן וקברי שיח' - אלו העצים המקודשים שעולים אליהם לרגל וחלילה מלפגוע בהם. כמה מהנישאים שבעצים אלו הם אלוני התבור. הבולטים של אלון זה גדולים וטעמים יותר מאלו של שאר המינים המצויים בארץ. הם נאכלים לאחר קלייה וחשובים לא פחות מערמונים. חשיבותם הייתה רבה במיוחד בשנות רעב ופוענות.

פרופ' אמוץ דפני אוניברסיטת חיפה

התצלומים של העצים הנראים בבולים ושל הפרטים הנראים בשבילים של כליל החורש ואלון התבור - אייל ברטוב. הפרט הנראה בשובל בול קטלב מצוי - ליאור אלמגור. תודתנו להגר לשנר על הייעוץ.

ארצנו בורכה בכ-70 מיני עצים שרובם גדל באזור הממוזג והגשום בחבל הים התיכוני. מקצתם, כמו מיני האלון ואורן ירושלים, מהווים את המרכיב העיקרי של החורשות והיערות. רוב מיני העצים הם ירוקי-עד ולכן החורשים ירוקים כל השנה, והמינים השולטים הם אלון מצוי ואורן ירושלים (שרובו נטיעות). מבין העצים העומדים בשלכת יצוין אלון התבור, שהוא החסון מבין האלונים ובעל הצמרת המרשימה ביותר.

העצים העיקריים בחורש מואבקים על ידי הרוח, ולהם פרחים קטנים וצנועים. מבין אלו המואבקים על ידי החרקים בולט כליל החורש בגלימת פריחתו המפוארת, ואחריו הקטלב הבולט הן בפרחיו הן בגזעו האדום. מינים צבעוניים אלו נמצאים תמיד במיעוט, ואינם מרכיבים עיקריים של חברות הצמחים.

מקובל לומר שחורשים היו בעבר נפוצים יותר, אך שטחם הצטמצם עקב פעילויות האדם: כריתה, שריפה ורעייה. במשך ההיסטוריה שונה ההרכב הבוטני של חברות העצים בארץ, ובמקרים רבים לא ברור כיצד נראה היער הקדום בארץ לפני התיישבות האדם.

קטלב מצוי (*Arbutus andrachne*)

שמו העברי של הקטלב גזור מצירוף המילים "קטל" שם זה התחדש בעקבות שמותיו בערבית "קַתְלַב" או "קַאֲתַל", שמשמעם "הרע" או "הקוטל". משתמע מכך שהפרחים הורגים כביכול את הפירות, שהם הדור הקודם. הסתכלות בטבע מראה שפירות הקטלב נשארים זמן רב על הצמח וכמעט נפגשים עם הפרחים, וכמו גורמים לנשירתם.

הפירות האדומים מופיעים בסתיו. כאשר הם עדיין נוקשים ואינם בשלים, הם מכילים טנינים (חומרים מקהי טעם) המונעים הפצה מוקדמת של הפירות על ידי ציפורים טרם ההבשלה. הפירות הבשלים רכים, מתוקים ומכילים כמות רבה של פקטין (חומר מקריש), ולכן הם מתאימים במיוחד להכנת ריבות.

כליל החורש (*Cercis siliquastrum*)

פרט לכליל החורש, אין בארץ עץ בר נוסף הפורח כולו בוורוד לעת האביב. פרחיו בולטים במיוחד, משום שהם

Trees of Israel

Eretz Israel was blessed with some 70 species of trees, most of which grow in the cooler and rainy Mediterranean region. Some of them, such as the oak species and the Aleppo (Jerusalem) pine make up the majority of Israel's forests and groves. Most of these tree species are evergreens, thus the groves remain green year-round. The most common species are the Palestine oak (*Quercus calliprinos*) and the Jerusalem pine (which is mostly planted). Noteworthy among the deciduous species that lose their leaves in the autumn is the Mount Tabor oak (*Quercus ithaburensis*), which is the sturdiest of the oaks and has the most impressive treetop.

Most of the wild trees in both the forests and cities of Israel are pollinated by the wind and have small, modest blossoms. The Judas tree (*Cercis siliquastrum*), with its magnificent cloak of blossoms, is the most prominent among the species that are pollinated by insects, followed by the Greek strawberry tree (*Arbutus andrachne*), known for its blossoms as well as its red trunk. These colorful species are always a minority and are never the main component of a plant composition.

In the past, forests covered larger portions of the Earth, but these areas have shrunk due to human activity: tree-clearing, fire and grazing. Over the course of history, the botanical composition of tree habitats in Eretz Israel has changed and in many cases it is unclear what the ancient forests looked like prior to human settlement.

Greek strawberry tree (*Arbutus andrachne*)

It is said that the blossoms of this species allegedly kill off the fruit, which is the previous generation. Closer examination of these trees in nature shows that the fruit remains on the plant and nearly overlaps with the blossoms, as if the latter causes them to drop.

The red fruit appears in the autumn. Before it ripens, the fruit is hard and contains tannins that prevent premature dispersal by birds. The ripened fruit is soft and sweet with a high pectin content, making it is especially suited for making jam.

Judas tree (*Cercis siliquastrum*)

This is the only wild tree in Israel that blooms solely in pink in the springtime. Its blossoms are particularly prominent because they appear before the leaves, and not only on the branches but on the trunk as well. A hint of blossoms sometimes appears in the autumn and at the height of winter after a few consecutive warm days. This temporary increase in temperature is sufficient to cause a

חותמת אירוע להופעת הבול SPECIAL CANCELLATION

slight blossoming, but the subsequent return of the cold prevents continued development and these blossoms do not ripen into fruit. The appearance of blossoms on the tree trunk is characteristic of species in tropical regions, attesting to the Judas tree's ancient origins, as today it grows only in the Northern Hemisphere.

Mount Tabor oak (*Quercus ithaburensis*)

Oaks are the largest and most prominent trees in the Israeli landscape. They play a key role in the botanical character of plant associations in northern Israel. The Mount Tabor oak is especially large and it is probably the species referred to by the prophet Amos: "Whose stature was like the cedar's and who was stout as the oak, destroying his boughs above and his trunk below". (Amos 2:9) This oak species is deciduous and characteristically grows both in valleys and on hills.

Large, sturdy oaks serve to this day as places for Muslim religious rites and burials – pilgrimages are made to these sacred trees and they are not to be harmed. The Mount Tabor oak is among the most exalted of the oaks. Its acorns are the largest and tastiest of all the oak species found in Israel. The acorns are dry roasted before being eaten and considered to be comparable to chestnuts. They played an especially significant role during years of famine and violent unrest.

Prof. Amots Dafni
Haifa University

Judas tree and Mount Tabor oak - photos of the trees featured on the stamps and the details on the tabs courtesy of Eyal Bartov. Greek Strawberry tree - details on the stamp tab courtesy of Lior Almagor. Our thanks to Hagar Leschner for the consultation.

השירות הבולאי - טל: 076-8873933
דרך ההגנה 137, תל-אביב יפו 6199903
The Israel Philatelic Service - Tel: 972-76-8873933
137 Derech Hahagana, Tel-Aviv-Yafo 6199903
www.israelpost.co.il • e-mail: philserv@postil.com

Issue:	December 2018	דצמבר	הנפקה:
Stamps Size (mm):	H 30 ג / W 40 ר	מידת הבולים (מ"מ):	
Plates:	1104, 1105, 1106	לוחות:	
Stamps per Sheet:	10	בולים בגיליון:	
Tabs per Sheet:	5	שבילים בגיליון:	
Method of printing:	Offset	אופסט	שיטת הדפסה:
Security mark:	Microtext	מיקרוטקסט	סימון אבטחה:
Printer:	Cartor Security Printing, France	דפוס:	